

М'ягkota I.B.

викладач,

*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського*

ЗАСТАРІЛІ СЛОВА ТА ЇХ СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ В ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОМУ СТИЛІ

У процесі історичного розвитку словниковий склад кожної мови зазнає різних змін. Лексична система, як і мова в цілому, постійно змінюється. Одні слова зникають із мови, інші – з'являються. Разом з тим змінюється й значення слів.

Зміни у лексиці зумовлені як позамовними, так і внутрішньомовними причинами.

Позамовні (позалінгвальні) причини – це зміни в навколишньому світі. Будь-яке нововведення в техніці, побуті, суспільному житті супроводжується появою нових слів, а зникнення тих чи інших знарядь, форм побуту, суспільних явищ призводить до зникнення відповідних слів. Таким чином, мова в своєму словнику віддзеркалює всі суспільні зміни.

Внутрішньомовні (внутрішньолінгвальні) причини зміни словникового складу представлені тенденціями до економії, уніфікації, системності мовних засобів, варіювання номінацій із різними мотивацією, походженням, завданнями експресивно-емоційної та стилістичної виразності.

Є чотири типи змін у лексико-семантичній системі: 1) зникнення слів; 2) зникнення значень слів; 3) поява нових слів; 4) поява нових значень. Ці лексико-семантичні зміни відображені в таких поняттях, як архаїзми, історизми, неологізми і запозичення.

Нашу увагу привернули саме застарілі слова та їх стилістичні функції у найменш очікуваному стилі – офіційно-діловому. Цим і зумовлена актуальність та мета дослідження.

Ступінь застарілості того чи того слова залежить від місця його в лексичній системі, від часу використання в мові протягом її існування, від семантичних та граматичних якостей. Що довше вживалося слово, що тісніші були його значення та словотворчі зв'язки, то менше зачіпає його процес старіння. Відмінності між застарілими словами та межі їх використання в сучасній, мові залежать від причин виходу цієї лексики з активного вжитку. Такими причинами є, по-перше, зникнення з життя певних понять, по-друге, заміна окремих назв іншими. Отже, одні слова

переходять до розряду пасивної лексики або й зовсім припиняють своє існування разом з позначуваними поняттями; інші поступаються місцем новим лексемам, котрі виявляються придатнішими для називання тих самих понять.

У юридичних документах іноді зустрічаються слова, що в інших умовах ми вправі віднести до архаїзмів: *діяння, кара, відплата, учинена*. У ділових паперах пишуть: *до сему додається, цього року, підписаний нижче, вищепойменованій*. Такі слова варто розглядати як спеціальні. Вони закріплені в офіційно-діловому стилі і ніякого експресивно-стилістичного навантаження в контексті не несуть. Однак використання застарілих слів, що не мають строгого термінологічного значення, може стати причиною невиправданої архаїзації ділової мови.

У діловому стилі архаїзми вживаються дуже рідко. Вийшли з ужитку архаїчні форми займенників: *сей, оний, при сьому, вище означений*; канцеляризми типу *вищепойменованій, при сьому додано, на предмет, при цьому представляємо, вище означений*. Проте, у певних типах ділових паперів деякі архаїзми збереглися. Так, у мові законодавчого характеру можна зустріти слова, які в загальнонародній мові вважаються застарілими, але в ділових документах цього типу мають чітко визначений юридичний зміст. Їх використовують не для того, щоб надати текстові більшої виразності, урочистості, а на позначення конкретних понять. Наприклад: *екзекуція* – у загальнонародній мові застаріле слово на позначення тілесного покарання (вживається лише іронічно, жартівливо); у міжнародному праві – застосування каральних заходів однією країною проти іншої; добровільне чи примусове виконання рішень судових і адміністративних органів. В офіційно-діловому стилі історизми використовуються для означення конкретних предметів.

Зі сталим значенням і чіткими межами вживаються у ділових паперах і деякі застарілі або рідковживані у загальнонародній мові словосполучення: *дійти згоди, покладати відповідальність, спричинятися до чогось*. Зрідка застарілі слова використовуються в офіційних документах із стилістичною настановою, надаючи особливо важливим серед них відтінку монументальності, високої урочистості. Це слова типу *священний, грядущий, Вітчизна, благодотворний, воістину, воєдино, прах, глава уряду*.

Таким чином робимо висновок, що в офіційно-діловому стилі застарілі слова вживаються, але дуже рідко. Перспективним вважаємо вивчення функціонування застарілих слів у межах інших стилів.

Список використаних джерел:

1. Мацько Л.І. та ін. Стилїстика української мови: Підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – 462 с.
2. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови: Підручник. – К.: Либідь, 1993. – 248 с.
3. Сучасна українська літературна мова: Стилїстика. – К.: Наукова думка, 1973. – С. 561-582.
4. Сучасна українська мова: Підручник / О.Д. Пономарів, В.В. Різун, Л.Ю. Шевченко та ін.; За ред. О.Д. Пономарева. – 2-ге вид., перероб. – К.: Либідь, 2001. – 400 с.
5. Українська мова. Енциклопедія. Видання третє. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 2007.
6. Фомин М.И. Современный русский язык. Лексикология. – М.: Высшая школа, 1978. – 366 с.
7. Ющук І.П. Українська мова. – К.: Либідь, 2004. – 640 с.

Рудакова Т.А.

*учитель української мови та літератури,
Криворізька загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 114*

ЛЕПБУК – НОВІТНІЙ ЗАСІБ УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ ТА ПРОСТІР ДЛЯ ТВОРЧОСТІ ШКОЛЯРА

Розвиток системи освіти в Україні передбачає постановку завдання у забезпеченні якості освіти учнів. Ми, вчителі, маємо навчити дітей самостійно здобувати знання і творчо їх застосовувати на практиці. На жаль у деяких випадках якість знань залишається на низькому рівні. Причиною цього є те, що школярі лише запам'ятовують окремі блоки інформації без установалення між ними відповідних взаємозв'язків. Оскільки відбувається нагромадження великої кількості навчального матеріалу, то деякі його частини забуваються, що призводить не лише до зменшення загального обсягу сприйнятої і засвоєної інформації, а й до недостатнього розуміння нового матеріалу. Тому, як слушно зазначається у Національній доктрині розвитку освіти, актуальною є проблема інтенсивного навчання учнів, розвитку в них пізнавальної активності, уміння мислити і самостійно оволодівати новими знаннями [1].

Узагальнення і систематизація знань учнів досягаються різними шляхами, засобами і методами. Важливо, щоб їх основою були уміння учнів виділяти головне в засвоєному матеріалі з певної теми. Одним із